TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Sınıf-11

KONU FIKRA

MİZAHTA EHLİYET

Görüyorum ki matbuat münakaşaları gittikçe bir şakalaşma hâlini alıyor; muharrirler şimdi münakaşa meydanına atılırken mizahı en keskin, en şaşmaz, en işleyici bir silah olarak seçiyorlar, her hamlede bunu kullanmak istiyorlar. Kavuklu ile Pişekâr gibi karşılıklı söz atıp lakırdı yutturmak merakı -doğrusu- gazeteciliğin ciddiyetini bozuyor. Bunun da yeri, sırası, derecesi vardır. Bu da bir meslek, ihtisas, hatta fıtrat meselesidir. Her muharrir nüktedan, her gazeteci mizah-nüvis olamaz. Matbuat sade mesleği şaka, tarzı mizah, düşüncesi tuhaf olan insanların mahfili değildir. Mizahi yazıların, hiç şüphesiz, çok tesirli, çok yıkıcı, rakibini şaşırtıp sersemletici bir kudreti vardır fakat muvaffak olmak şartıyla… Hâlbuki dünyada her şeyin biraz fenası, biraz kabası, biraz bozuğu çekilebilir; mizahın kusurlusu çekilemez. Latife olgun bir meyve gibi kemale erdirilip öyle ortaya konmak lazım gelir. (…)

Hülasa mizah güç bir iştir. Ben hiç zarif, hiç nüktedan olmayan bir adamın kendisini hoşgû zannetmesi kadar dünyada feci bir hâl tasavvur edemiyorum. Birinin elinde mükemmel bir alet, bir hücum, galebe, şöhret aleti olan latifegûluk öbürünün elinde bir kutu boya olur, her satır yazı kendi yüzüne bir ayrı renk sürer, güldürür, gülünç eder. Her fıtrat mizah ve şakaya müsait değildir. Cebr ile latîfe yapılamaz; ıkına sıkına meydana çıkarılan mizah kadar gazetecilikte can sıkıcı, ruh üzücü, zevk bozucu bir hadise ben tasavvur etmiyorum. Ele alınca vücudunuzda ürpermeler koşturan galiz tuhaflıkları, gülme değil öğürtü veren kaba yazıları, tabii, zaten bu bahisten hariç tutuyorum. Daha yüksek seviyeli gazeteciliğin mizahını tetkik ediyoruz; ben böyle gazetelerin mizahı sû-i istimal etmemesini istiyorum.

Evvela bilmemiz lazım gelen bir mesele vardır, en temelli, canlı mesele: Mizah her aklın, her zekânın dokuyacağı bir kumaş değildir. Benim kudretim nasıl bugün ruhiyat üzerine yazı yazmağa erişmezse sizin hilkatiniz de mizaha müteallik hoşça lakırdı marifetleri yapmağa müsait değildir.

(...) Her muharrir hicvi, mizahı, münakaşalarında hücum aleti olarak kullanmağa kalkmasa zannediyorum, kendi hesabına kâr kaydetmiş olur. Bizde bir, iki kalem sahibi var ki nüktedanlığa ehil; bunlar her hangi mübahase veya münakaşada mizahı kullansalar bir kılıç gibi ona keskin hamleler yaptırabiliyorlar; en ağır bir bahis içinde meselâ horozdan, tavuktan dem vuruyorlar da ne latif bir galebe temin ediyorlar. Bunu ben, siz, onlar, herkes, hepimiz yapamayız. Her hâlde mizahı pespayeleştirmemek için onu ehlinin elinde kullanılır görmeliyiz. Bu yazıda kimseyi kasdetmiyorum. Nafile sevinenler olmasın; nazik bir sanatın kabalaştırılması gücüme gidiyor da umumi bir nazarla fikrimi söylüyorum. Adi tuhaflıkların baş sedirde yer bulması fikren henüz yükselemediğimize kuvvetli bir şahittir. Mizah milletlerin zevkine miyar olur. Gülüşüne bakarak ben bir adamın fikren yüksekliğine hat çizebilirim.

Kabalıklara saff-ı nialde bile yer göstermek çok fazla ikramdır. Fakat zarif nükteler, asıl mizah, her yere, aile cemiyetlerinden darülfünun kürsülerine, vükela meclislerine, ulema sohbetlerine kadar girer; girmelidir.

Mizah süpürge sopası değildir, vurmak, dövmek, kaba kaba güldürmek için kullanılsın… Bu bir fırçadır, dimağımızın yorucu ilim ve hayat yollarında topladığı tozları alır; nazik, ince bir iştir. Mizah haşhaş yağı gibi yutulmaz, hazmolmaz, bulanık, sıvaşık bir mayi de değildir; kirletmez, lekelemek için kullanılsın... Bu bir şuruptur, ağır yemeklerin üzerine nefis rayihasıyla yudum yudum içilir, tadına kanılmaz. Buruk bir muşmula gibi yüz ekşittiren tuhaflıklar, müstekreh bir koku gibi insanı tıkayan nüktedanlıklar ne zaman bir derece revaçtan geri kalırsa zevk hususunda da bir adım ileri gitmiş oluruz.

Hangi ilmin, hangi fennin, hangi sanatın adı anılınca altından: "Bende ondan da var!" diye fırlayan simaların azlığı matbuat için ferahlıktır. Mizahta da ehliyet, kabiliyet şarttır. Gazetecilikte hepimiz yerimizi bilsek muhakkak daha rahat eder, daha iyi iş görürüz. Horozun bülbüllüğe, kedinin tilkiliğe merak salmasını aklım almıyor.

Refik Halit Karay

KONU: Gazetecilikte mizah.

ANA FİKİR: İnsan, yeteneklerinin farkında olmalı, yetenekli olmadığı bir alanda yetenekliymiş gibi davranmamalıdır.

YARDIMCI DÜŞÜNCELER:

- Gereksiz yapılan mizah, gazeteciliğin ciddiyetini bozmaktadır.
- Mizahın da yeri, zamanı ve ölçüsü vardır.
- Mizah yazısı başarılı ise yıkıcı, şaşırtıcı bir etkiye sahiptir.
- Dünyada her şeyin kusurlusuna tahammül edilebilir fakat mizahın kusurlusuna tahammül edilemez.
- Her insanın mizah yapabilmesi, nükteli konuşabilmesi mümkün değildir.
- Yaratılıştan gülünç olanlar mizah yapamazlar.
- Mizahı, işinin ehli kimseler yapmalıdır.
- Mizah, milletlerin zevk derecesini belirlemede bir değerdir.
- İnce ve gerçek mizah, hayatın her noktasında olmalıdır.

REFİK HALİT KARAY

İstanbul'da doğan yazar, ilköğrenimini Şemsü'l-Maârif Mektebinde, ortaöğrenimini Galatasaray Sultanisinde yaptı. Daha sonra girdiği Hukuk Mektebini yarıda bırakarak Robert Kolejde Türkçe öğretmenliği, Maliye Nezaretinde kâtiplik görevlerinde bulundu. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra gazeteciliğe başladı. Yazıları dönemin gazete ve dergilerinde yayımlandı.

Fecriati topluluğuna katılan yazar, mizah dergilerine Kirpi mahlasıyla yazdığı mizahi hicivleriyle tanındı. Sonraki yıllarda Millî Edebiyat anlayışına uygun eserler vererek yazarlık hayatını sürdürdü. Hikâye, roman, tiyatro, anı, makale, fıkra, sohbet vb. türlerde eserler verdi. Kendine özgü üslubu ve üstün gözlem yeteneğiyle Türk edebiyatında olay hikâyeciliğinin öncüleri arasında yer aldı. Eserlerinde realist akıma bağlı olarak Anadolu'nun yanı sıra yakından tanıdığı Orta Doğu coğrafyasının da kültür ve yaşamını başarıyla yansıttı. Memleket Hikâyeleri, Gurbet Hikâyeleri (hikâye); İstanbul'un İçyüzü, Yezidin Kızı, Çete, Sürgün, Nilgün, Yeraltında Dünya Var, Bugünün Saraylısı, İkibin Yılın Sevgilisi (roman); Ay Peşinde, Bir İçim Su (anı-sohbet-fıkra); Kirpinin Dedikleri (mizahi hiciv) yazarın başlıca eserleridir.

SORULAR

Soru 1:

Aşağıdakilerden hangisi fıkranın özelliklerinden değildir?

A) Gazete çevresinde gelişen öğretici metinlerdir.
B) Güncel olaylarla ilgili yazıldığı için geçerliliği çok uzun sürmeyen yazılardır.
C) Samimi, içten bir üslupla oluşturulur.
D) Yazar; okuyucuyla konuşuyormuş, sohbet ediyormuş gibi bir tavır takınır.
E) Kamuoyu oluşturmak amacıyla yazılır.

Cevap: D

Soru 2:

Bir telgraf haberi, tayyare ile devri âlem seyahatinin 64 saate indiğini haber veriyor!

Jül Vern'in meşhur kitabını hatırlarsınız elbet: 80 Günde Devrialem!..

Daha düne kadar, bir romancının hayalinde yaşayan bu 80 gün, artık hakikat bile değil! Yirminci asrın sürati karşısında, hayal geride kaldı!

Şimdi "Dünya ne kadar küçükmüş." diyen eski Türk hakanına hak veriyorum.

Şu uçsuz bucaksız boşluk içinde, 64 saatte devredilebilen bir dünya üstünde dolaşmak beni korkutuyor. Küreksiz, dümensiz bir tekne içerisinde büyük denizlere düşmüş gibi...

Bu parçanın türü aşağıdakilerin hangisidir?

A) Sohbet B) Fıkra C) Anı
D) Makale E) Günlük

Cevap: B

Soru 3:

Fecriati topluluğuna katılan yazar, mizah dergilerine Kirpi mahlasıyla yazdığı mizahi hicivleriyle tanındı. Sonraki yıllarda Millî Edebiyat anlayışına uygun eserler vererek yazarlık hayatını sürdürdü. Hikâye, roman, tiyatro, anı, makale, fıkra, sohbet vb. türlerde eserler verdi. Kendine özgü üslubu ve üstün gözlem yeteneğiyle Türk edebiyatında olay hikâyeciliğinin öncüleri arasında yer aldı. Memleket Hikâyeleri, Gurbet Hikâyeleri hikâye türündeki eserleridir.

Bu parçada sözü edilen sanatçı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Hüseyin Cahit Yalçın
B) Refik Halit Karay
C) Yusuf Ziya Ortaç
D) Ahmet Haşim
E) Falih Rıfkı Atay

Cevap: B